

EGYHÁZAK A KÖZNEVELÉSI KÖLTSÉGVETÉSBEN

PÉTERI GÁBOR* – SZILÁGYI BERNADETT^a

^aDebreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
Pénzügyi Jog és Közmenedzsment Tanszék, Debrecen

Beérkezett: 2021. november 29., elfogadva: 2022. április 22.

A 2010. évi kormányváltást követően az egyházi fenntartású intézmények köznevelésen belüli súlya gyors növekedésnek indult. Rövid idő alatt érzékelhetővé váltak az egyházi iskolák térnyerésének társadalmi következményei is. A lezajlott változásokhoz hozzájárultak az új finanszírozási és gazdálkodási szabályok. A tanulmány az egyházi fenntartású oktatási intézmények finanszírozásának és gazdálkodási gyakorlatának vizsgálatával arra a következtetésre jut, hogy i) a köznevelés finanszírozásában az elvárt szektorsemlegesség nem valósul meg; ii) a kedvezőbb pénzügyi helyzetben lévő egyházi iskolák működése viszont hatékonyabb, mint a központosított intézményeké; ugyanakkor iii) az egyházi fenntartású intézmények gazdálkodásának nyilvánossága és így elszámoltathatósága korlátozott.

Kulcsszavak: oktatásfinanszírozás, egyházi támogatás, szektorsemlegesség, elszámoltathatóság

The significance of church operated schools in public education started to increase after the change of government in 2010. The social consequences of expanding denominational schools soon became visible. These changes were partially caused by the new rules of financing and financial management. Based on the research of financing and financial management practices in church-operated educational institutions this study concludes, that i) the required sector neutrality is not achieved in the financing of public education; ii) church schools, albeit having favourable financial position, are operated more efficiently than centralised public schools; iii) however, the transparency of church managed schools and thus their accountability is limited.

Keywords: education finances, church grants, service neutrality, accountability

* Levelező szerző: Péteri Gábor, tanácsadó, 2094 Nagykovácsi, Kolozsvár utca 30. E-mail: peteri@pontes.hu

Az egyházi fenntartású iskolák száma és az itt tanulók létszáma a 2010. évi kormányváltás után gyors növekedésnek indult. Amint az a választások után hamar kiderült, a köznevelésben lezajlott változások pontosan illeszkedtek az új politikai rendszerbe és így – a központosítással együtt – annak fontos hatalmi eszközét képezték. Ugyanakkor rövid idő alatt megjelentek az egyház iskolai térnyerésének társadalmi következményei is (Ercse 2018; Ercse–Radó 2019). Az egyházi iskolák terjedése egybeesett az iskolai és a települési szintű szegregációs index¹ növekedésével. A közoktatás 2017. évi indikátorai szerint az iskolával rendelkező települések között nincs állami alsó vagy felső tagozat a települések több mint 5 százalékában. A középfokú intézmények közül a kistérségek 12 százalékában nem érhető el valamelyik középiskola (KTI 2019). Érzékelhetővé vált mindezeknek az oktatás minőségére gyakorolt hatása is (Hermann–Varga 2016).

Írásunk azt vizsgálja, hogy ezekhez a változásokhoz mennyiben járultak hozzá a finanszírozási és gazdálkodási rendszer új szabályai. Megállapításaink elsősorban a jogszabályok értelmezésére, az elérhető országos statisztikai és költségvetési adatok elemzésére, a témával foglalkozó hazai szakirodalomra, valamint néhány iskolai és fenntartói interjúra épülnek.

Új intézményi keretek: központosítás és egyházi fenntartás

Az egyházi fenntartású intézmények szerepének értékelésekor figyelembe kell venni, hogy jelentőségük abban a tízéves időszakban nőtt meg, amikor a önkormányzatiság leépült és a helyi szolgáltatásszervezésben erőteljes központosítás zajlott le (Hegedüs–Péteri 2015; Linder–Péteri 2016; Péteri 2020). Az „államosítás” kedvezőtlen hatásai ma már egyre inkább nyilvánvalók, így itt most nem a központosítási folyamat értékelése a célunk. Annak oktatási vonatkozásaival az *Educatio* folyóirat korábban már foglalkozott (*Educatio* 2014; Péteri 2014; Tomasz 2017; Polónyi 2017).

A közoktatásban a helyi önkormányzatok visszaszorításával és a központosítással jól láthatóan összefügg a magánszektor és azon belül különösen az egyházi intézmények jelentőségének növekedése. Általában megfigyelhető, hogy az alternatív szerveződési formákra inkább a centralizált finanszírozású közoktatási rendszerű országokban van szükség. Míg azokban az országokban, ahol nagyobb a helyi önállóság és a választás szabadsága az önkormányzati döntéseken keresztül jobban érvényesíthető, ott alacsonyabb a magániskolába járók aránya (Péteri 2015).

Ezt az összefüggést természetesen más tényezők is magyarázhatják, így elsősorban a költségvetési restriktció. A 2008-as gazdasági válságot követő időszakban az európai országokban növekedésnek indult a magánszervezetek részvétele a közoktatásban (OECD 2021). Képzési szintenként eltérő mértékű volt a változás. A középiskolai oktatásban volt Európában a legnagyobb (közel 9 százalékos) a növekmény, és így 2018-ban az európai uniós átlag (24,3%) magasabb volt, mint a magyar (22,4%). Az alapfokú oktatásban a magánintézmények tanulószámmal mért részaránya 14,9%, ami ugyan tíz év alatt 4 százalékkal nőtt meg, viszont még ennek ellenére is alacsonyabb, mint a 17,5 százalékos

¹ A szegregációs index azt mutatja meg, hogy a HH/HHH/SNI és nem HH/HHH/SNI tanulók közötti lehetséges kontaktusok hány százaléka hiúsul meg a szegregáció következtében. Az index magasabb értéke jelentősebb mértékű szegregációt jelez. Az index maximumértéke 100, minimumértéke 0. Forrás: KTI 2019.

magyar arány (2018). A magánóvodák mindig is fontos szerepet töltek be az ellátásban, és így az Unió átlagában 2019-re már a gyermekek harmadát magánintézményekbe íratják be, ami háromszorosa a magyar átlagnak.² Ezen magánintézmények többsége vallási alapon jött létre, egy részük pénzügyileg független a kormányzati költségvetéstől, viszont az állami szabályozás teljes mértékben kiterjed rájuk (Lannert 2010).

A gazdasági válság a közszolgáltatások más területein is újraértelmezte az állam és a magánszféra partnerségét (Péteri 2019). A privatizációellenesség és a visszaállamosítást követelő mozgalmak számára a partnerség intézményi és működési garanciái – ágazati tervezés, a hatóságos szabályozás és az erős fogyasztói befolyás – már nem elegendők. A „nem állami, nem önkormányzati” közoktatás finanszírozása és az egyházi fenntartású iskolák helyzete már 2010 előtt is okozott problémákat. Ahogy a helyi önkormányzatok mellett működő egyházi közoktatás finanszírozásának egyik utolsó elemzése megállapította „(a) sokcsatornás, bonyolult, értelmezési nehézségekkel és átutalási anomáliákkal is nehezített állami egyház-finanszírozási szisztéma a kölcsönös függőségek, a permanens alkuk, a nem nyilvános egyezkedések világát minduntalan újratermeli, bizalmatlanságot szül és fékezi a társadalmi kohéziót” (Lannert 2010).

A nem egyértelmű hazai szabályokat részben az 1997. évi Vatikáni megállapodás³ politikai jellege okozza. Ebből ugyanis eltérő értelmezési lehetőségek és folyamatok viták következnek (lásd például Papp 2005 és Polónyi 2005 cikkeit). Az egyik oldal azzal érvel, hogy a szülők joga a gyermekük nevelésének módját megválasztani, és ha az egyház ilyen kötelező állami közszolgáltatás nyújtását átvállalja, akkor ahhoz a szükséges működési támogatást is meg kell kapnia. Az állam és az egyház szétválasztása tehát nem jelentheti a finanszírozás tilalmát. A másik oldal érvelése szintén abból indul ki, hogy az átvállalt közszolgáltatási feladatokhoz jár állami támogatás. De ennek társulnia kell a fenntartói felelősséggel, aminek pénzügyi feltételeit az egységes állami hozzájárulás és a fenntartók saját forrásai biztosítják.

Az egyházi iskolafenntartás politikai és ezzel együtt pénzügyi feltételei fokozatosan változtak meg. Az egyházi iskolák más magánintézményekhez viszonyítva előnyösebb helyzetben voltak, mert a kárpótlás során az ingatlanállomány többsége visszakerült az egyházakhoz, a már vissza nem adható ingatlanok után pedig pénzbeni örökjádék illeti meg az egyházakat. A Kormány jogosult a vallási közösségeket közcélú tevékenységük folytatásához szükséges ingatlan megszerzésében is segíteni.

A költségvetési támogatás vagy az iskola átvételének feltétele az egyházak egyoldalú nyilatkozatvállalása, amit a minisztérium általában automatikusan jóvá is hagy. A helyben átadott intézmények támogatása korábban az önkormányzati költségvetésből történt, majd ez a központi költségvetés feladata lett, és megnyiták új, egyedi elosztá-

² Az egyházak szerepéről az óvodai szektorban ld. Keller Judit és Szőke Alexandra tanulmányát ebben a lapszámban.

³ A Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentszék között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról 1997. június 20-án aláírt megállapodás. A Vatikáni megállapodás a többi egyház finanszírozására is kihatott. Mivel más egyházak legfőbb szervének nincs nemzetközi jogalanyisága, ezért a Vatikáni szerződés mintájára velük határozati formában elfogadott megállapodást kötött a Kormány. A Vatikáni megállapodás kidolgozásával párhuzamosan folyt egy átfogó egyházfinanszírozási törvény előkészítése is, amelyet az Országgyűlés 1997-ben az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeiről szóló 1997. évi CXXIV. törvénnyel fogadott el. Ez a jogszabály már minden egyházra (később minden bevett egyházra) átfogóan tartalmazza a finanszírozási szabályokat.

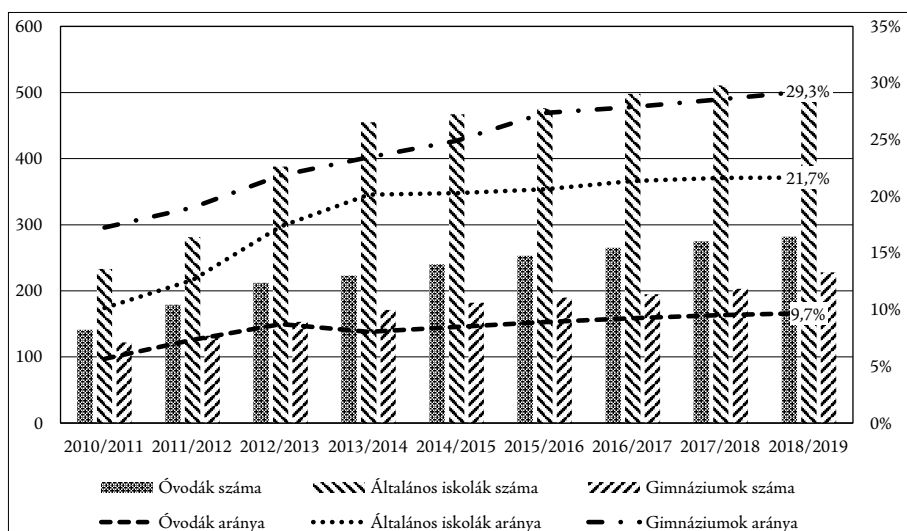
sú támogatási csatornák is. A 2010 utáni centralizációs politika és az új finanszírozási gyakorlat kiépülése miatt az iskoláik elvesztésétől tartó önkormányzatok egy része is az egyházak felé fordult. Az egyházi fenntartásba adással ugyanis még az iskoláik feletti helyi, közösségi kontroll megőrzését remélték.

Ezen átalakulási folyamattal jött létre a „semleges, de nem közömbös állam” politikai célját⁴ szolgáló köznevelési rendszer. Az egyházi fenntartású köznevelési intézmények pénzügyi-gazdálkodási rendszerének vizsgálatával a következő kérdésekre keresünk válaszokat:

1. Hogyan történik az egyházi fenntartású oktatási intézmények finanszírozása a központosítás időszakában, és érvényesül-e a szektorsemlegesség?
2. Mennyire ösztönöz ez a rendszer a források hatékony felhasználására?
3. Megfelel-e a közpénzügyi gazdálkodás fontos alapértékeinek, azaz biztosítja-e a kellő nyilvánosságot és ellenőrizhetőséget?

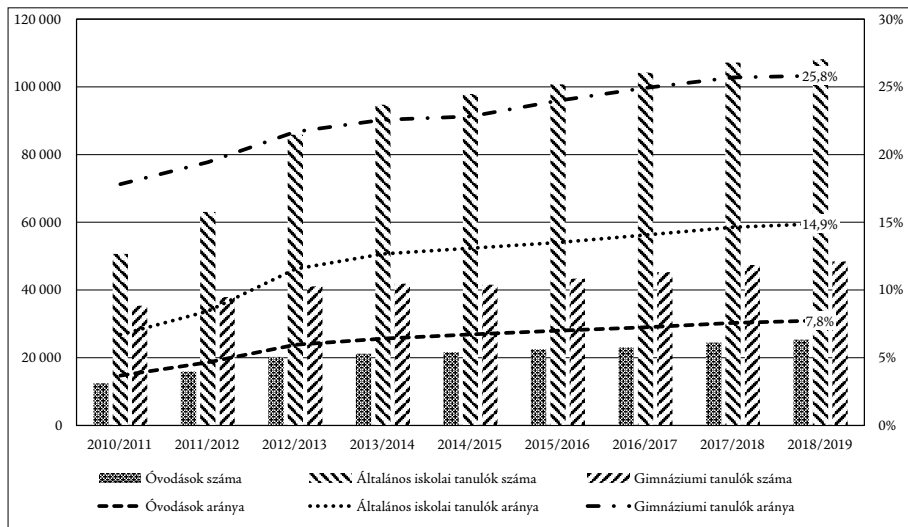
Oktatásfinanszírozási rendszerváltás

Az egyházi intézmények térnyerését jól mutatja, hogy 2007-ig az alapfokú oktatásban az állami és önkormányzati intézmények aránya volt meghatározó, több mint 90 százalékot tett ki. 2010 után azonban az egyházi fenntartású intézmények száma közel egy évtized alatt megduplázódott: az óvodák száma 282-re, az általános iskolák száma 516-ra, a gimnáziumoké pedig 228-ra nőtt (1. ábra). Ezzel a gimnáziumok több mint 29%-a lett egyházi fenntartású, az általános iskolák több mint ötöde (21,7%-a), az óvodáknak pedig egy tizede (9,7%-a) került az egyházak kezébe 2018-ra (KSH 2020).

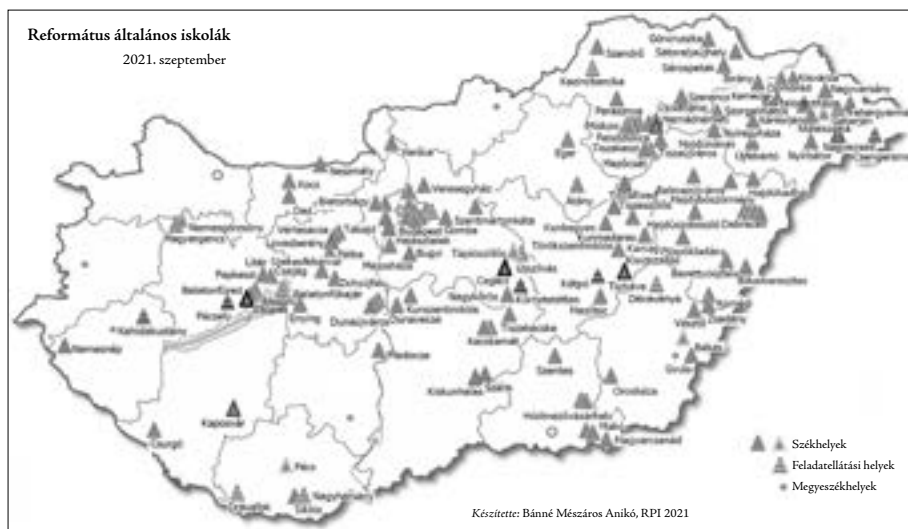
1. ábra: Egyházi intézmények száma és aránya. Forrás: Oktatási Évkönyv, 2011, 2015; Köznevelési Statisztikai Évkönyv, 2020

⁴ A téma alkotmányjogi aspektusának vitáit lásd többek között *Fundamentum 2011*, különösen *Kis 2011*, illetve *EKINT 2014*, valamint *Györfi 2001*.

2. ábra: Egyházi intézményben tanulók száma és aránya. Forrás: Oktatási Évkönyv, 2011, 2015; Köznevelési Statisztikai Évkönyv, 2020

Az egyházi fenntartású intézményekben tanulók létszáma hasonló módon változott. Az egyházi óvodába járó gyerekek aránya (2018: 7,8%), az általános iskolásoké 14,9 százalékra nőtt, a gimnazistáknak pedig több mint negyede (25,8%) már egyházi intézményben tanult (2. ábra). A változás különösen a 2013/2014-es tanévet megelőzően volt gyors ütemű, amikor már nyilvánvalóvá vált, hogy az önkormányzati iskolák fenntartása teljes mértékben állami-központi hatáskörbe kerül át.

3. ábra: Református általános iskolák, 2021. szeptember Forrás: <http://www.refpedi.hu/content/%C3%A1ltal%C3%A1nos-iskol%C3%A1k>

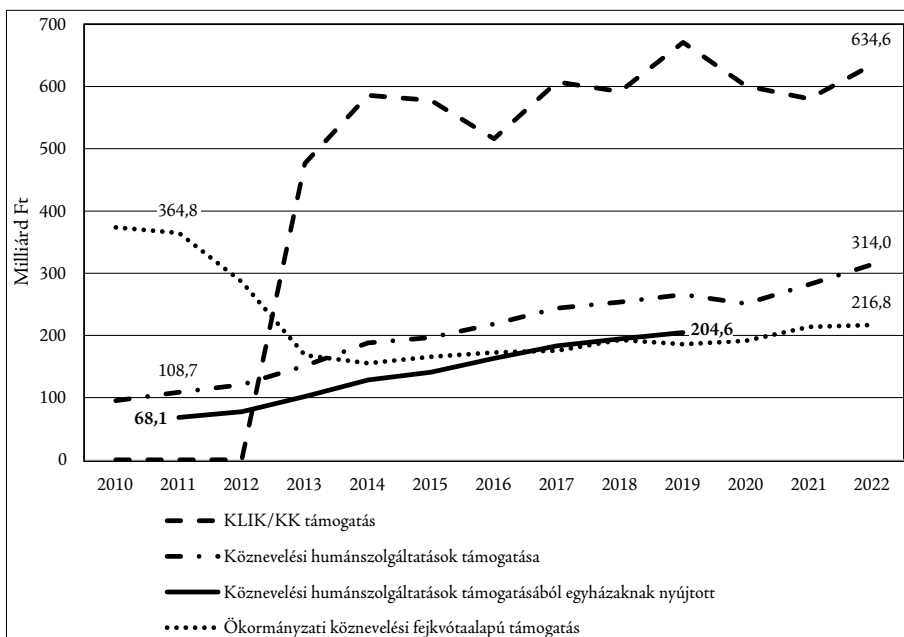
A növekedés területi megoszlása egyértelmű mintázatot mutat. 2010 és 2018 között az alapfokú oktatásban az egyházi fenntartású intézményekben tanulók számaránya legnagyobb mértékben a Tiszántúli és a Közép-Magyarországi régió megyéiben nőtt meg, ahol korábban alacsony volt az arányuk.

Az egyes egyházak területi elhelyezkedésétől függően alakult az oktatási intézmények bővülése is. Így például a református egyház esetében a keleti országrészre összpontosulnak a fenntartott általános iskoláik (3. ábra).

Az egyházi fenntartású iskolák számának és súlyának növekedését több tényező együttes hatása magyarázza. A többszektorú oktatás-szervezés rendszerében az egyházak jelentős előnnyel indultak a többi alternatív (nem állami, nem önkormányzati) intézményhez viszonyítva. Különösen a Vatikáni megállapodást (1997) követően vált érzékelhetővé a bevett egyházak kedvezményezett pénzügyi helyzete.

A helyi önkormányzati rendszerben a 2011 után lezajlott differenciálás nélküli hitelkonszolidáció, a közüzemi szolgáltatások átszervezése, a megosztott személyi jövedelemadóbevétel elvétele mind az állami befolyást és a központi függést erősítették (Horváth–Péteri–Vécsei 2014; Balogh 2015; Péteri 2015a). Erre a helyben adott válaszok egyike a KLIK-től való menekülés volt, amikor a település utolsó vagy éppen jól működő iskoláját a támogatott egyház fenntartásába adták át az önkormányzatok (Tomasz 2017).

A 4. ábra a köznevelés állami támogatásának az elmúlt évtizedben lezajlott változásait mutatja. A központi költségvetésből folyósított állami támogatások közül a három

4. ábra: Köznevelési támogatási fejkvóták és KLIK támogatások, 2010–2022. Forrás: Magyarország központi költségvetésének végrehajtásáról szóló éves beszámoló (2010–2019) és központi költségvetési előirányzatok (2020–2022)

legjelentősebb a i) helyi önkormányzatoknak a köznevelési feladatokhoz nyújtott normatív támogatások, a ii) köznevelési humán szolgáltatások támogatása, aminek döntő része (ma már több mint háromnegyede) az egyházi rendszeres támogatás és a 2012 után az iii) állami intézményfenntartó központon keresztül történő finanszírozás.

Ezek a költségvetési tételek nem mind összehasonlíthatók (pl. a KLIK költségvetésében benne van a saját irányító szervezet támogatása is), és vannak ezeken kívül programokra, fejlesztésekre juttatott állami támogatások is. De a finanszírozás változásai jól láthatóak: az évtized során az önkormányzati támogatás 365 milliárdról az iskolák államosítása miatt nominálisan 217 milliárd forintra csökkent. 2013-tól belépett az állami intézményfenntartó, amelynek költségvetési támogatása – a kezdeti ingadozások után – ma már 635 milliárd forint. Az állami-önkormányzati szektoron kívüli szolgáltatók támogatását is magába foglaló tétel viszont háromszorosára nőtt (a 2022. évi előirányzat már 314 milliárd Ft). Ezen belül az egyházaknak nyújtott normatív támogatás összege a 2011. évi 68 milliárd forintról az egyházi iskolák számának növekedésével 205 milliárd forintra nőtt 2019-re. Ekkor már 231 egyházi intézményfenntartó részesült központi költségvetési támogatásban.

Az egyházi iskolák finanszírozása és gazdálkodása

Az egyházak köznevelésben betöltött szerepét itt most három közpénzügyi és közszolgáltatás-szervezési szempont alapján értékeljük: a szektorsemlegesség érvényesülése, az egyházi fenntartású intézmények hatékonysága, valamint gazdálkodásuk átláthatósága, elszámoltathatósága.

Szektorsemleges finanszírozás

2011 előtt tanulói létszámra épülő, fejkvótaalapú támogatásban részesültek mind az iskolafenntartó helyi önkormányzatok, mind a többi „nem állami, nem önkormányzati” szervezet. Ennek továbbfejlesztett változata – a végső soron ugyancsak létszámhoz kötött – teljesítménymutatóra vetített központi költségvetési hozzájárulás volt. Ez a normatív állami támogatási gyakorlat illeszkedett az önkormányzati finanszírozás forrásszabályozási rendszerébe.

Az egyházi intézmények esetében a kiegészítő működési támogatás és a fejezeti kezelésű céllelőirányzatok biztosították a fenntartó egyházak számára a teljes iskolai költségeket fedező költségvetési forrásokat. A támogatás feltétele a Kormánnyal a közoktatási feladatok átvállalásáról kötött tíz, illetve tizenöt évre szóló, megújítható megállapodás volt.

A közoktatási (2012 után köznevelési) intézmények több lépcsőben történő állami fenntartásba vételével párhuzamosan az állami támogatások elosztásának gyakorlata is megváltozott. A 2013. költségvetési évet az átmenet jellemezte. Januárban megalakult a központi intézményfenntartó központ, ami átvette a köznevelésben dolgozó szakemberek finanszírozását és a 3000 főnél kisebb települések iskoláinak fenntartását. Ebben az évben szeptemberig még a korábban jóváhagyott költségvetési támogatások szerint működtek az egyházi, nemzetiségi iskolák.

Átlagbéralapú támogatás

Az új támogatási rendszerben bevezetésre került az átlagbéralapú intézményfinanszírozás.⁵ A központi rendszeren kívüli támogatások intézménytípusonkénti összegét a költségvetési törvény melléklete rögzíti. Ez részletezi az ágazatért felelős minisztérium fejezeti kezelésű kiadásai között az egyházi fenntartású köznevelési intézmények normatív támogatásának szabályait. Így nemcsak az iskolatípusonkénti átlagbér összegét (forint/számított létszám/év), hanem a tanulócsoport számítási szabályait és ezzel az elismert pedagóguslétszámot is.⁶ A megkapott átlagbéralapú támogatást a fenntartó köteles átutalni az intézményeinek.

A szabályozási eszközként működő „átlagbér”, bár közvetlenül nem mérhető össze a költségvetési szektor kereseteivel, de a jövedelmi arányok alakulása tanulságos. A rendszer indulásának első időszakában, 2015–2017 között, 45–68 százalékkal magasabb volt a (havi) átlagbéralapú támogatás, mint a költségvetési szektorban teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete. A későbbiekben az egyházi iskolák ezen szabályozási mutatójának változása követte a közszektor béreinek ingadozását: így 2018-ban és 2019-ben csökkent az átlagbéralapú támogatás, majd a különbség 2020-ra azután már megszűnt.⁷ Ez tehát azt jelzi, hogy az átlagbéralapú támogatás az indulás időszakában kedvező pénzügyi feltételeket biztosított az egyházi intézményfenntartók számára, majd igazodott a költségvetés általános helyzetéhez.

Működési támogatás

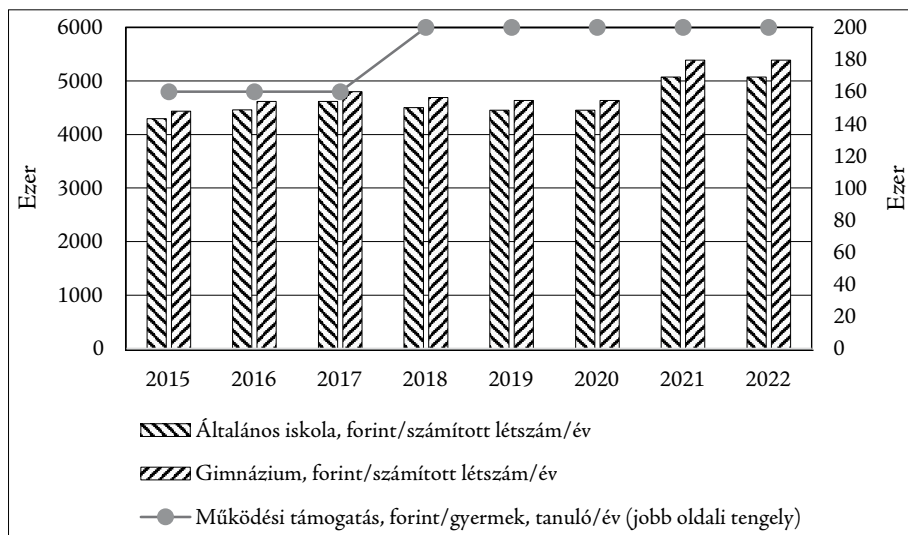
Az átlagbéralapú támogatáson kívül az egyházi köznevelési intézményfenntartók még további tanulólétszám-alapú *működési támogatásban* is részesültek. Ennek összege – iskolatípustól függetlenül – 160 000 forint/gyermek, tanuló/év volt, majd 2018-tól egynegyedével, 200 000 forintra nőtt meg (5. ábra).

Ezenkívül az egyházak a közfeladataik ellátásához több *más jogcímen* is kapnak költségvetési forrásokat. Kiegészítő támogatásokat (pedagógusok minősítéséhez, segítőknek), tanulói étkezési támogatást, tankönyvtámogatást (és fenntartótól függetlenül felmenő rendszerben ingyenes tankönyvellátást), hit- és erkölcsstan oktatáshoz kislétszámú csoportoknak bértámogatást folyósít az ágazati minisztérium. A Bethlen Gábor Alapból további programalapú működési és beruházási támogatás is pályázható. Sőt még a helyi önkormányzatok is támogatják az egyházi közoktatást (2020-ban 1,2 Mrd Ft működési és felújítási célú támogatást adtak).

⁵ Hasonló támogatási logika működött egyébként már a 2007. év óta, amikortól a standardizált tanítási vagy foglalkoztatási egyíttható volt a támogatások elosztásának alapja. Ennek a számítása is a tanulólétszámból indult ki, majd az átlagos osztálylétszámok előírásával kalkulálta a tanulócsoportszámot, amihez a tanári átlagos foglalkoztatási időkeret és a kötelező óraszámok alapján hozzárendelte a tanítási egyítthatót mint a pedagóguslétszám egyik jelzőszámát.

⁶ Az általános iskolák esetében például 11,8 fő tanulóként számol 1 fő pedagógussal („tanulócsoporttal”), ami sokkal kedvezőbb, mint a korábbi önkormányzati támogatások esetében elismert csoport-átlaglétsszám volt. Az általános iskolai évfolyamok esetében használt 21–23 fős csoport, illetve a középiskoláknál a 26–28 fős számítási alap jóval kevesebb támogatási egységet eredményezett, mint az egyházi iskolai csoportszám.

⁷ Ezután a korábbi stagnálást követően 14–16%-kal viszont ismét magasabb lett az átlagbér, mint szabályozási eszköz összege, de kereseti adat hiányában az arány változása nem értékelhető.

5. ábra: Átlagbér és működési támogatás, 2015–2022. Forrás: Költségvetési zárszámadások

Egyházi saját bevételek

Mindezekon túl az egyházaknak jelentős saját bevételük is van.⁸ Ezek a pótlólagos források közvetlenül nem mind jelennek meg a köznevelési költségvetésükben, de mivel hozzájárulnak az egyház mint intézmény költségeihez, közvetetten javítják az egyházi iskolák pénzügyi helyzetét is.

Az egyházak hitéleti tevékenységet szolgáló nem gazdasági-vállalkozási tevékenységből származó bevételei három csoportba sorolhatók. Legfontosabbak az államtól kapott *közvetlen támogatások*, így a személyi jövedelemadóról való rendelkezés és annak 1 százaléka történő kiegészítése, a volt egyházi ingatlanok tulajdoni rendezése után kapott ingatlanjáradék és annak kiegészítése, az egyházi műemlékek, művészi alkotások megőrzéséhez nyújtott támogatások, a kistelepüléseken folyó hitélet támogatása, temetők támogatása és az egyéb egyedi céltámogatások. Az európai uniós forrásokból vagy nemzetközi megállapodás alapján finanszírozott programokból kapott egyedi támogatások is ebbe a csoportba tartoznak.

Az adórendszeren keresztül *közvetetten biztosított* források a különböző adókedvezmények és -mentességek. Az egyház vállalkozási tevékenységének nyereségét csökkentheti a közszolgáltatásaira fordított költségeivel, ÁFA-mentességet élveznek a közszolgáltatási és a vallási célú, a saját tagjainak teljesített szolgáltatások, termékértékesítések. Mentességet és kedvezményeket is kapnak az egyházak számos területen (pl. az egyházi személyek csak minimálbér után fizetnek járulékokat).

Ezenkívül vannak még olyan *szolgáltatási díjbevételek*, amelyek az egyházak esetében nem számítanak vállalkozási tevékenységnek, de valójában az egyház számára hasznot hoznak. Ilyenek például az üdülőhasznosítás, kegytárgy- és könyvvarusítás,

⁸ Az egyházak saját bevételeiről lásd részletesen Szilágyi 2014b.

ingatlanhasznosítás, saját nyugdíjalap, névhasználati jogok értékesítése. Ebben a harmadik csoportba sorolhatók az egyház hitéleti tevékenységét segítő adományok, fenntartói járulékok, amelyek szintén adómentesek.

Kiegészítő támogatás

A legfontosabb kiegyenlítő forrás az *egyszeri köznevelési kiegészítő támogatás*. A Vatikáni megállapodás alapján az egyszeri köznevelési kiegészítő támogatást az oktatási ágazatban teljesített költségvetési kiadások és bevételek különbségeként számítják ki. A bevett egyházak és néhány, a kormánnyal kötött külön megállapodás alapján más rend, egyházi jogi személy (pl. a Máltai) egyformán részesülnek ebben a központi költségvetési támogatásban. Korábban a helyi önkormányzati, ma pedig már a központi költségvetési beszámlók alapján határozzák meg a köznevelési ágazat nettó kiadásait (1. táblázat).

1. táblázat: Egyenlegrendezés: az egyházi egyszeri kiegészítő támogatások összegének számítási menete

Önkormányzati, központi költségvetési szervek által fenntartott köznevelési intézmények kiadásai	Egyházi támogatások (alapbéralapú, működési, program, pályázat)
– Önkormányzati, központi költségvetési szervek által fenntartott köznevelési intézmények bevételei	– Gyermekétkeztetés támogatása
– Pályázati források, gyermekétkeztetési támogatások	
= Önkormányzati, központi költségvetési szervek által fenntartott köznevelési intézmények nettó kiadásai	= Egyenlegrendezés során figyelembe vett egyházi támogatások
Egy számított tanuló létszámra vetített nettó kiadás	Egy számított tanuló létszámra vetített egyházi támogatás
Egy főre jutó nettó kiadás és az egyházi támogatás különbözete	⇒ Egyszeri kiegészítő támogatás = (fajlagos különbözet × létszám)

A helyi önkormányzatok, a központi költségvetési szervek, a pedagógiai szakmai szolgáltatók és az állami felsőoktatási intézmények által teljesített köznevelési működési és felújítási kiadások és működési bevételek egyenlege képezi a kiegészítő támogatás összegét. A központi költségvetési szervek közé nemcsak a Klebelsberg Központ, hanem a többi köznevelési intézményfenntartó (Honvédelmi Minisztérium, Agrárminisztérium, Belügyminisztérium, MTA, Szakképzési Centrum, Szociális és Gyermekvédelmi Központ) is beletartozik.

Az így számított kiadások és a működési bevételek egyenlegét tovább csökkentik az egyházak számára is elérhető pályázati támogatások, valamint a települési önkormányzatok gyermekétkeztetési feladatainak támogatási összegével. Az így számított nettó kiadások egy főre jutó összegéhez kell azután igazítani az egyházi egyszeri kiegészítő támogatást.

Az egyházak oldalán ehhez számba veszik a támogatások teljes összegét, tehát a fenntartói átlagbéralapú támogatást, a működési támogatást, valamint más közoktatási megállapodások alapján folyósított támogatásokat és a pályázati forrásokból (Arany János Program, fejezeti kezelésű előirányzatok) származó forrásokat. A gyermekétkeztetési támogatásokat itt sem veszik figyelembe.

Az ellátott gyermek és tanulószám meghatározásakor az esti (0,5), a levelező (0,2) és az alapfokú művészeti (0,2) oktatásban részt vevőket kisebb súllyal számítják be. Az így kapott létszámmal határozzák meg a kiadási és a támogatási fajlagosokat. Ezután összevetve az egy gyermekre és tanulóra jutó állami nettó kiadásokat az egyházi fajlagos támogatásokkal, a különbséget egyszeri kiegészítő támogatásként kapják meg az egyházi intézményfenntartók.⁹

2. táblázat: Egyházi egyszeri kiegészítő támogatás, Mrd Ft, 2014–2020

2014	5,8
2015	17,2
2016	31,2
2017	41,4
2018	48,8
2019	49,3
2020	50,4

Forrás: Költségvetési zárszámadások

Ez az összeg azután a beszámolót követő költségvetési év előirányzatai között szerepel. A kiegészítő támogatások összege 2020-ban 50 milliárd forint (lásd 2. táblázat). Ebből az is látható, hogy az egyházi fenntartású iskolákban tanulók számának növekedése miatt lett az egyszeri kiegészítés összege egyre nagyobb. A fajlagos nettó kiadásokban meglévő különbségek egyébként már 2008 után általában kétszázezer forint felett alakultak (Lannert 2010).

Az oktatásfinanszírozás legfőbb kérdése annak meghatározása, hogy az adott közpénzt az egyház az államtól átvállalt *közfeladatok ellátására* vagy *hitéleti tevékenységére* kapja (Szilágyi 2014a; Lengyel 2016). A magyarországi egyházfinanszírozási rendszer egyik alapvető problémája, hogy a költségvetési források egy részét az egyház bármely célra fordíthatja. Az állam és egyház elválasztásából következően a hitélet a privát szférába tartozik, és abba – ideértve a hitélet finanszírozását is – az állam nem szólhat bele, azt nem ellenőrizheti.

Így nem derül ki pontosan, hogy mennyi közpénz áll rendelkezésre a közfeladatok ellátására, és mennyi államháztartáson kívüli pénzeszközhöz jutnak hozzá az egyházak. Az egyenlegrendezés az egységes, semleges támogatás követelményének csak formailag felel meg. A nettó állami kiadásokhoz igazított egyházi köznevelési támogatások szám-bavételének a következő problémái vannak:

⁹ Az egyházi támogatás visszafizetésére eddig még nem volt szükség.

- az állami-önkormányzati fenntartású köznevelés fajlagos nettó kiadásai mindig jóval magasabbak lesznek, mint az egyházi fenntartású intézmények támogatási szükséglete. A helyi önkormányzatok és a központi költségvetés saját bevételei ugyanis *nem a köznevelési ágazatban keletkeznek*, hanem közhatalmi bevételként (pl. helyi adóként) a költségvetés általános bevételeit képezik.
- Az egyházak esetében a köznevelési támogatásokon kívül rendelkezésre álló egyéb, csak az egyházi iskolák és az egyházak számára elérhető forrásokat nem veszi figyelembe a támogatási gyakorlat. A jelentős *egyéb bevételszerzési lehetőségek* finanszírozási előnyhöz juttatják az egyházi intézményfenntartókat.
- A tanulói létszám súlyozása nem követi kellő mértékben az állami és egyházi fenntartású intézményekben *ténylegesen ellátott feladatok különbségeit*. Pedig a fenntartott intézmények összetétele és az iskolák átlagos mérete eltérő, valamint képzési formánként a bér és dologi költségek is különböznek. Ezek a tényezők mind befolyásolják a két szektor támogatási igényét.
- Alapvetően az állami *oktatásfinanszírozás rendszere határozza meg* az egyházi támogatások összegét. Ez pedig a korábbiakhoz hasonlóan feltehetően ugyanúgy a tételes, ráépítéses költségvetési tervezési gyakorlatot követi, mint 1990 előtt. De mivel az egyházi iskolák támogatása ehhez a tervezési rendhez kötött, az egyházi fenntartású intézmények költségvetési támogatásának megállapításakor csak közvetetten érvényesül az ágazati-szakmai felelősség.

Összefoglalva, tehát a köznevelés finanszírozásában elvárt szektorsemlegesség nem valósul meg, mert

- a) az egyenlegrendezésnek nem részei a közhatalmi és a köznevelési ágazaton kívüli más egyéb egyházi források,
- b) az egyházaknak pedig jelentős egyéb saját forrásteremtési lehetőségei vannak (ingatlan, járadék, TAO, adó- és illetékmentességek, SzJA 1%, díj),
- c) a kiegészítő támogatás kiszámításának nem részei az egyházaknak nyújtott más egyéb egyedi támogatások és
- d) az átlagszámítás nem veszi figyelembe az ellátott köznevelési feladatok különbségeit.

Hatékonyság

A létrejött egyházi fenntartású köznevelés hatékonysága nehezen ítéltető meg. Az általános iskolák esetében az *egy székhelyiskolára jutó feladatellátási helyek számában* nem látható különbség: a tankerületi központhoz tartozó intézményekhez hasonlóan egy iskola átlagosan 1,6 feladatellátási helyen működik. A különböző profilú intézmények összevont működtetéséről nincs adat, de néhány pozitív példa alapján az azért látható, hogy az egyházaknak lehetőségük volt a méretgazdaságosság érvényesítésére, amikor oktatási központokat, nagyobb működési és gazdálkodási egységeket alakítottak ki.

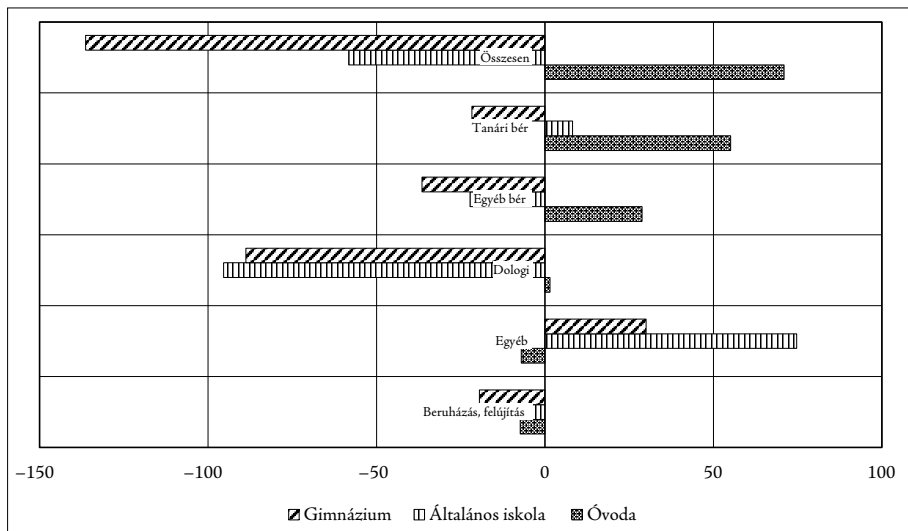
Az oktatási rendszer hatékonyságát mérő másik lehetséges mutatószám az *egy tanárra jutó tanulók száma*: pénzügyi szempontból hatékonyabb az ellátás, ha magasabb a tanár-diák arány. Tehát javul a hatékonyság, amikor változatlan számú pedagógus több

tanulót képes oktatni, illetve amikor ugyanannyi diákot kevesebb tanár tanít.¹⁰ Ebből a szempontból az utóbbi évtizedben – a gyereklétszám csökkenésével párhuzamosan – romlott az általános iskolai és a középfokú oktatás hatékonysága.

A tanár-diák mutatóval mérve az állami-önkormányzati fenntartású intézmények és az egyházi óvodák, iskolák hatékonysága eltérő módon alakult. Tíz év alatt a meghatározó súlyú állami rendszerben csökkent a rendszer hatékonysága. Az egyházi intézmények kedvezőtlenebb indulás után tartották a korábbi tanár-diák arányt. Az egyházi iskolák számának megugrásakor, 2012–2014 között, pedig még javult is a mutató. Különösen a középfokú oktatásban volt nagy a változás: az állami-önkormányzati szektor 0,8 pontos előnye tíz év alatt megszűnt, és mára az egyházi iskolákban 1,2-del magasabb a mutató értéke. Az egyházi fenntartású intézmények tehát kezelni tudták a nagyobb keresleti nyomást, mert átmeneti növekedés után a tanár-diák arány visszaállt a korábbi szintre.

Az állami és az egyházi iskolák költségvetésének összehasonlításához csak a *fajlagos kiadásokról* állnak rendelkezésre adatok (6. ábra). Az általános iskolákat és gimnáziumokat tekintve az egyházi intézményekben a fajlagos (egy tanulóra jutó) főbb kiadási tételek magasabbak, mint az állami-önkormányzati szektor hasonló mutatói.

A túlnyomórészt önkormányzati fenntartású óvodák költségvetési helyzete viszont jobb. Ez azt jelzi, hogy a még helyben megmaradt egyetlen köznevelési intézmény mennyire fontos az önkormányzatoknak és az ott élőknek.

6. ábra: Állami és egyházi iskolák fajlagos kiadásai közötti különbség, ezer Ft (2018).

Forrás: KTI 2019

¹⁰ Természetesen ez az egy indikátor nem képes a hatékonyság minden elemét megragadni. Nincs közvetlen kapcsolatban az iskolai tanulócsoporthoz, függ a tanítandó tárgytól, az iskolai személyzet összetételétől (Lammert 2021). A pedagógus szakma is megosztott abban a kérdésben, hogy a tanulócsoporthoz mérete hogyan befolyásolja a pedagógus munkájának eredményességét.

Karakteres különbségek vannak a béren kívüli működési kiadásokban: az állami fenntartású általános iskolákban és gimnáziumokban sokkal kevesebb jut az oktatáshoz kapcsolódó dologi kiadásokra, és itt jellemzően kevésbé hatékonyan működnek az intézmények (magasabbak az egyéb csoportba sorolt működtetési kiadások, közvetett kifizetések). Az egyházi iskolák tehát többet fordítanak a béren kívüli szakmai, folyó kiadásokra, valamint fenntartóként az üzemeltetési kiadásokkal is igyekeznek takarékoskodni.

Az egyházi fenntartású intézmények hatékonyabb gazdálkodását több tényező is magyarázhatja: nagyobb az önállóságuk, jobb minőségű az átvett épületállomány. Különösen a központosított intézményfenntartói rendszerrel szemben láthatók az egyházi iskolák rugalmasabb, kevésbé bürokratikus működésének előnyei. Ezt bizonyították terepi interjúink is, de esettanulmányok is erre a következtetésre jutottak (Eröss 2019).

Átláthatóság, ellenőrizhetőség

Az egyházak elszámoltathatóságának feltétele a gazdálkodásuk szabályszerűsége és átláthatósága. Ennek törvényi kereteit a számvitel általános előírásai határozzák meg, de az egyházi jogi személynek mint „egyéb szervezetnek” már csak kormányrendelettel előírt speciális szabályok szerint kell működnie. A szabályszerűséget az államháztartás külső és belső kontrollrendszere biztosítja. A külső ellenőrzést az Állami Számvevőszék vizsgálatai és a könyvvizsgálat jelentik, a belső ellenőrzést pedig a Magyar Államkincstár, valamint az egyház mint fenntartó végzik.

2014-től kezdődően az egyházi jogi személynek egyszerűsített éves beszámolót kell készítenie. Amennyiben az alaptevékenységéből és a vállalkozási tevékenységéből származó bevétele 50 millió forintnál kevesebb, akkor elegendő egyszeres (pénzforgalmi) könyvitelt alkalmaznia. Ha pedig nincs vállalkozási tevékenysége, akkor a beszámoló formáját és tartalmát is belső egyházi szabály állapítja meg. Könyvvizsgálói ellenjegyzés akkor szükséges, ha az egyházi jogi személy vállalkozási tevékenységéből elért árbevétele két év átlagában a 300 millió forintot meghaladta.

Az Állami Számvevőszék (ÁSZ) a közfeladat ellátásához kapott támogatások felhasználásának törvényességét ellenőrzi. Az ellenőrzések során azt vizsgálja, hogy a szervezetek ellenőrizhető, átlátható és elszámoltatható módon használják-e fel a kapott támogatásokat. Ezt segíti a közelmúltban kidolgozott önteszt rendszere is, amellyel a fenntartó saját maga minősítheti a nem hitéleti feladatainak ellenőrzési rendszerét. Az ÁSZ az utóbbi négy évben 25 egyházi intézményfenntartónál végzett ellenőrzést.¹¹ Az ellenőrzések tapasztalatai szerint az egyházi fenntartók harmada nem vezeti az előírt elkülönített nyilvántartásokat és egyharmaduknak nincs, vagy nem megfelelő a számviteli politikája.¹²

A Magyar Államkincstárnak (MÁK) a normatív támogatások igénylése során a tanuló létszámra vonatkozó adatszolgáltatás hitelesítésében van fontos szerepe. Az egyes köznevelési intézmények igényét az egyházi fenntartó a KIR rendszerben ellenőrzi, majd a Magyar Államkincstár ez alapján állapítja meg a támogatás összegét. Emellett a MÁK további ellenőrzésekkel és helyszíni vizsgálatokkal minősíti a támogatások igény-

¹¹ <https://www.penzugyiszemle.hu/konferenciak/fokuszban-az-egyhazi-fenntartasu-intezmenyek-gazdalkodasa-konferencia> [Letöltve: 2021. 10.]

¹² <https://www.aszhiportal.hu/hu/hirek/marozsan-laszlone-az-asz-ellenorzesek-tapasztalatairol> [Letöltve: 2021. 10.]

lésének és elszámolásának jogszerűségét. Ezeket az ellenőrzéseket úgy kell végeznie a kincstárnak, hogy valamennyi fenntartónál legalább négyévente sor kerüljön helyszíni ellenőrzésre. Kötelező a helyszíni vizsgálat, ha a támogatásokkal történő elszámolás során a fenntartó befizetési kötelezettsége 10%-kal meghaladja az öt megillető támogatás összegét.¹³

Az egyházak belső ellenőrzési mechanizmusai hasonlóak az államháztartás folyamatba épített ellenőrzéséhez. Az egyházi belső szabályok általában kidolgozottak, így például a beszerzések rendje, a szerződés kötések, a költségvetés módosítása általában alacsony határértékkel felsőbb szintű jóváhagyáshoz kötöttek. A költségvetés tervezésekor és a végrehajtás során a fő ellenőrzési szempontok a pénzeszközök felhasználásának hatékonysága és a gazdaságos méretű működési egységek kialakítása.

Az egyház intézményrendszerét követő saját finanszírozási és intézményi formáktól függ a költségvetések nyilvánossága és a gazdálkodás ellenőrizhetősége. Így például egy református egyházban szintén decentralizált belső ellenőrzési intézmények épültek ki (3. táblázat).

3. táblázat: Egy református iskola saját pénzügyi ellenőrző intézményei

-
1. Könyvvizsgáló
 2. Igazgatótanács, fenntartói szinten (16 fő):
 - a) Számviteli Bizottság (zárszámadás)
 - b) Presbitérium (egyháztanács, 8 fő) kizárólagos jogosítványa a költségvetés elfogadása
 3. Gazdasági Bizottság, külső szakember tagokkal (költségvetés)
 4. Közgyűlés (egyházkerületi szint)
-

A pénzügyi beszámolók nyilvánosságra hozatala viszont az egyházi döntéshozó saját belső szabályozásán múlik. Mivel erre vonatkozó jogszabályi kötelezettségük nincs, így ezt általában nem is vállalják az egyházak. A megengedő, kormányrendelet szintű szabályozás ellentétes a közpénzek átláthatóságára vonatkozó más jogszabályokkal. A közérdekű adatok fogalmából következik, hogy az egyházaknak mint közfeladatot ellátó szervezeteknek nyilvánosságra kell hozniuk a gazdálkodásukra vonatkozó adatokat.

De például egy könyvvizsgálati jelentésekre vonatkozó adatigénylést részben erre a megengedő rendeletre hivatkozva utasított el a Magyar Katolikus Egyház. Az elutasítás másik indoka pedig az volt, hogy sem a Magyar Katolikus Egyház, sem a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, sem a Magyar Püspöki Konferencia Titkársága mint belső egyházi jogi személyek közvetlenül nem látják el közfeladatot, így nem kötelezettek a közérdekű és közérdekből nyilvános adataik közzétételére.

A nyilvánossággal kapcsolatosan ugyanakkor az Egyháztörvény¹⁴ is tartalmaz rendelkezést. A törvény 19. § (3) bekezdése szerint a közfeladatot ténylegesen ellátó szervezet köteles a közfeladat ellátásával összefüggő közérdekű és közérdekből nyilvános

¹³ <http://www.allamkincstar.gov.hu/hu/nem-lakossagi-ugyfelek/kozoktatasi-normativa-ellenorzes> [Letöltve: 2021. 10.]

¹⁴ 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és a vallási közösségek jogállásáról.

adatainak közzétételére. Ez a szabály csak a közfeladat, így például a köznevelés el-látásával közvetlenül összefüggő és elkülönítetten nyilvántartandó adatokra terjed ki. A belső szervezeti elkülönülés és az intézményi önállóság megállapítása viszont már egyházi hatáskör, így tehát az adatok nyilvánosságáról is végső soron a fenntartó saját maga dönt. Itt is vannak pozitív kivételek, mert például a Magyarországi Evangélikus Egyház költségvetése és zárszámadása nyilvános.

Összességében tehát az egyházak nagy szabadságot élveznek a közpénzek elszámoltat-hatóságának és átláthatóságának biztosításában. Nincsenek szigorú szabályok, viszont kiépültek a külső és a saját belső ellenőrzés mechanizmusai. Ugyanakkor az egyes fenntartók döntésén múlik, hogy mennyire veszik szigorúan a közpénzek felhasználásának ellenőrizhetőségét és nyilvánosságát.

Elemzésünkéből látható, hogy az itt vizsgált közpénzügyi alapelveknek az egyházi is-kolák finanszírozása és gazdálkodása csak részben felel meg. A szektorsemlegesség a köznevelés finanszírozásában nem valósul meg. A kiadások egyenlegezése nem veszi figyelembe az egyházak számos saját bevételi lehetőségét és egyedi támogatását, valamint az ellátandó feladatok különbségeit.

Az egyházi fenntartású intézmények gazdálkodása hatékonyabbnak tűnik, mert hely-ben érvényesíteni tudják a méretgazdaságossági szempontokat. Bár a központosított intézményfenntartói rendszerrel szembeni előnyüket indokolhatja az iskolák nagyobb gazdálkodási önállósága, a rugalmasabb működés lehetősége és az átvett épületállomány jobb minősége.

Azonban a költségvetési szempontból fontos gazdálkodási nyilvánosság és ezen ke-reszről a finanszírozás elszámoltathatósága alig érvényesül. Ezen a területen az egyházak nagy szabadságot élveznek, és csak a belső, fenntartói döntéseken múlik a közpénzek ellenőrizhetősége.

IRODALOM

- BALOGH M. (2015) A hazai közoktatás finanszírozása az ezredfordulót követően. In: GYÖR-GYI Z., SIMON M. & VADÁSZ V. (eds) *Szerep- és funkcióváltások a közoktatás világában*. Budapest, OFI.
- Educatio* (2014) Vol. 23. No. 1. Mérleg 2010–2014.
- EKINT (2014) *Szabad egyház a szabad államban. Konferencia-előadások*. Eötvös Károly Intézet. http://www.ekint.org/lib/documents/1469785236-egyhazkonf_eloadasok.pdf [Letöltve: 2021. 10.]
- ERCSE K. (2018) Az állam által ösztönzött, egyház-asszisztált szegregáció mechanizmusa. In: FEJES J. B. & SZÜCS N. (eds) *Én vétkem. Helyzetkép az oktatási szegregációról*. Szeged, Motiváció Oktatási Egyesület.
- ERCSE K. & RADÓ P. (2019) A magyar közoktatásban zajló privatizáció és annak hatásai. *Iskolakultúra*, Vol. 29. No. 7. pp. 8–49. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2019.7.8>
- ERŐSS G. (2019) „Hallottuk, hogy Robi bá’ kint volt a telepen”. *Iskolakultúra*, Vol. 29. No. 7. pp. 93–111. <https://doi.org/10.14232/ISKKULT.2019.7.93>
- Fundamentum (2011) *Vallásszabadság?* Vol. 2011. No. 3. <https://fundamentum.hu/vallasszabadsag> [Letöltve: 2021. 10.]

- GYÓRFI T. (2001) *Az állam semlegességének elve az alkotmányjogban*. Kézirat. <http://jesz.ajk.elte.hu/gyorfi15.html> [Letöltve: 2021. 10.]
- HEGEDÜS J. & PÉTERI G. (2015) Közzolgáltatási reformok és a helyi önkormányzatiság. *Szociológiai Szemle*, Vol. 25. No. 2. pp. 90–119.
- HERMANN Z. & VARGA J. (2016) Állami, önkormányzati, egyházi és alapítványi iskolák. In: *Társadalmi riport 2016*. Budapest, Tárki. pp. 311–333.
- HORVÁTH M. T., PÉTERI G. & VÉCSEI P. (2014) A helyi forrásszabályozási rendszer magyarországi példája, 1990–2012. *Közgazdasági Szemle*, Vol. 61. No. 2. pp. 121–147.
- JORDÁN Zs. (2019) Az állami és egyházi fenntartású iskolák finanszírozásáról. *Új Köznevelés*, 9–10. szám.
- KIS J. (2011) Az állam semlegessége. *Fundamentum*, Vol. 15. No. 3. pp. 5–22.
- LANNERT J. (2010) *A közoktatás finanszírozásának lehetséges megoldásai*. Kézirat. Budapest, Tárki-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ. https://www.tarki-tudok.hu/file/finanszirozaz/v_oktfin.pdf
- LANNERT J. (2021) A hatékony pedagógus béremeléshez a pazarlást is meg kellene szüntetni az oktatásban. *Magyar Narancs*, 2021. október 28. <https://magyarnarancs.hu/publicisztika/a-hatekony-pedagogus-beremeleshez-a-pazarlast-is-meg-kellene-szuntetni-az-oktatásban-243850>
- LENGYEL N. Zs. (2016) Az egyházak és az egyházi intézmények finanszírozása Magyarországon. *Új Magyar Közigazgatás*, 9. évf. Különszám, pp. 26–34.
- LINDER V. & PÉTERI G. (2016) Különböző kormányzati szinteken: közoktatás. In: HORVÁTH M. T. & BARTHA I. (eds) *Közzolgáltatások megszervezése és politikái*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus.
- PAPP K. (2005) Az egyházi közoktatás finanszírozása. Az egyházi oktatás alkotmányos alapelvei és az állampolgári jogok. *Educatio*, Vol. 15. No. 3. pp. 590–603.
- PÉTERI G. (2014) Újraközpontosítás a közoktatásban. *Educatio*, Vol. 24. No. 1. pp. 13–25.
- PÉTERI G. (2015) A közoktatás finanszírozása: nemzetközi modellek és trendek. In: GYÖRGYI Z., SIMON M. & VADÁSZ V. (eds) (2015) *Szerep- és funkcióváltások a közoktatás világában*. Budapest, OFI.
- PÉTERI G. (2015a) Kísérletezgetünk: önkormányzati feladatfinanszírozás. Blogbejegyzés: <https://www.kozjavak.hu/kiserletezgetunk-onkormanyzati-feladatfinanszirozaz> [Letöltve: 2021. 10.]
- PÉTERI G. (2019) Közszektor jó, magánszektor rossz. Állami és piaci szerepek a helyi közszolgáltatásokban. In: TEVANNÉ S. A. & BUDAI B. (eds) *Ünnepi tanulmánykötet a 70 éves Gáspár Mátyás tiszteletére*. Acta Publica, Budaörs.
- PÉTERI G. (2020) Önkormányzati pénzügyek: decentralizációtól a központosításig – és vissza? *Comitatus*, Vol. 30. No. 236. pp. 19–30.
- POLÓNYI I. (2005) Az egyházi közoktatás néhány oktatásgazdasági sajátossága. *Educatio*, Vol. 15. No. 3. pp. 604–614.
- POLÓNYI I. (2017) Finanszírozási libikóka. *Educatio* Vol. 26. No. 4. pp. 603–624. <https://doi.org/10.1556/2063.26.2017.4.8>
- SZILÁGYI B. (2014a) *Egyházfinanszírozás Magyarországon*. Doktori (PhD) értekezés. Debrecen, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.
- SZILÁGYI B. (2014b) A saját bevételek szerepe az egyházak finanszírozásában. *Közjogi Szemle*, Vol. 7. No. 2. pp. 47–53.
- TOMASZ G. (2017) Erősödő egyházi jelenlét az oktatásban. *Educatio*, Vol. 26. No. 1. pp. 94–112. <https://doi.org/10.1556/2063.26.2017.1.9>

ADATFORRÁSOK

- EMMI (2012) *Oktatási Évkönyv 2010/2011.*
- EMMI (2015) *Oktatási Évkönyv 2013/2014.*
- EMMI (2020) *Köznevelési Statisztikai Évkönyv 2018/2019.*
- KSH (2020) Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.
- KTI (2019) *A közoktatás indikátorrendszere.* Budapest, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Közgazdaság-tudományi Intézet.
- MEE (2021) Magyarország Evangélikus Egyház 2021. évi költségvetéséről szóló 2020. évi II. törvény módosítása. <https://zsinat.lutheran.hu/torvenyek/hatalyos-toervenyek/koelstsegvetesi-toervenyek-es-mellekletek/> [Letöltve: 2021. 10.]
- OECD (2021) *Education Database.* <https://stats.oecd.org/> [Letöltve: 2021. 10.]

FONTOSABB JOGSZABÁLYOK

Magyarország Alaptörvénye

1991. évi XXXII. törvény a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről
1996. évi CXXVI. törvény a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról
1997. évi CXXIV. törvény az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeiről
1999. évi LXX. törvény a Magyar Köztársaság és az Apostoli Szentzsék között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdéstről 1997. június 20-án, Vatikánvárosban aláírt Megállapodás kihirdetéséről
2000. évi C. törvény a számvitelről
2011. évi LXVI. törvény az Állami Számvevőszékről
2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről
2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról
2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról
- 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról
- 296/2013. (VII. 29.) Korm. rendelet az egyházi jogi személyek beszámolóképzési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól
- 479/2016. (XII. 28.) Korm. rendelet a számviteli törvény szerinti egyes egyéb szervezetek beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek.